

С Т А Н О В И Щ Е

за дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 3.5.Обществени комуникации и информационни науки (журналистика – вътрешна политика)

на **Теодора Марио - Алексова Георгиева,**

докторант в катедра „История и теория на журналистиката” на Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет „Св. Климент Охридски”

с научен ръководител проф. д-р Луливера Кръстева

на тема:

„СОЦИАЛНИ ФУНКЦИИ НА РАЗСЛЕДВАЩАТА ЖУРНАЛИСТИКА”

от

проф. д-р Минка Генчева Златева,

утвърдена за член на научното жури с протокол № 10/ 11.06.2020 г. на ФС на ФЖМК на Софийския университет „Св. Климент Охридски” и заповед на Ректора на СУ № РД 38 – 224/18.06.2020

Разследващата журналистика се счита за „висш пилотаж” в професията и историята на развитието ѝ е вечно актуална тема както за теоретиците, така и за всяка нова генерация практики в тази сфера,където се раждат и утвърждават легендите на журналистиката Джанюариъс Макгахан, Линкълн Стефанс и мъкрейкърите, Карл Бърнстийн и Боб Удуърд (чиято последна книга „Страх.Доналд Тръмп в Белия дом” отново стана световен бестселър!), Гюнтер Валраф,Ориана Фалачи и др.Ето защо, когато в едно изследване се поставя за цел да бъде анализирано и периодизирано развитието на българската разследваща журналистика от гледна точка на социалните ѝ функции,то придобива не само висока степен на **актуалност**, но може да бъде характеризирано като амбициозно и широкомащабно.Такова е изследването на Теодора Георгиева , обхващащо един значим период от четвърт столетие , в който в страната ни протича преходът към демокрация, а бурното развитие на новите информационни технологии стимулира извършването на глобалната комуникативната революция.

За да реши тази сложна и твърде сериозна за млад изследовател задача, докторантката Теодора Георгиева е разгърнала своя дисертационен труд на 485 страници и целесъобразно го е структурирала в увод, три глави, заключение, библиография и 6 приложения.Сред приложенията ще открия особено дълбочинните интервюта с 15 водещи български разследващи журналисти (приложение №3) , реализирани на базата на съставен от авторката въпросник (приложение № 2) .В тях интервюираните разкриват чрез практическата си дейност и натрупания богат опит разнообразни аспекти от

динамичната и не винаги лицеприятна медийна картина на прехода като коренна промяна в обществената ситуация в България с нейните „родилни петна“, сред които най-многобройни са политико-икономическите медийни зависимости. Приложения № 5 и № 6 представляват CD с резултатите от емпиричното изследване на рубриката „Разследване“ в ежедневника „Стандарт“ и седмичника „168 часа“.

В **увода** на дисертационния труд добре са изяснени основните параметри на бъдещото изследване: актуалността на избраната тема, периода, обекта, предмета – „социалната роля на разследващата журналистика в интердисциплинарното поле на социалната психология, политологията, комуникацията и медиазнанието“, целите, задачите, както и наложените ограничения. Авторката предлага четири основни хипотези, които стават отправни посоки на нейните изследователски усилия. Като основен метод тя посочва *контент-анализа* по 10 количествени и качествени показатели, всеки един от които има и подпоказатели. На практика докторантката е използвала също *изследването на документи* (особено по отношение на правната уредба у нас на проблемите, свързани с журналистическите разследвания), както и *анализ на обширна специализирана българска и чуждестранна литература* на английски, немски и руски език. Ще отбележа, че във финала на увода е препоръчително да бъдат отправени благодарности от страна на дисертантката към всички личности и институции, съдействали ѝ в процеса на изготвяне на нейния труд.

В **първата глава** Теодора Георгиева очертава понятийната рамка на разследващата журналистика и нейните социални функции. Тя ги разглежда обстойно по отношение на *предмета* на журналистическото разследване, *источниците* за осъществяването му в условията на съвременната нормативна уредба, *подхода* на журналиста и постигнатия от разследването *ефект*, а често и ефекти (в мн.ч.). Историята на развитието на разследващата журналистика е представена с много примери от медиите в световен мащаб (САЩ, Великобритания, Германия, Италия, Русия, Франция и др.). В тази част на дисертацията си авторката показва познаване на значителен брой правни документи, както и способност да съпоставя различни гледни точки по дискутираните теоретични проблеми, свързани с дефиницията на разследващата журналистика и на социалните ѝ функции. В първа глава се наблюдава превес на мненията на чуждестранни автори. Докторантката би могла да разшири кръга на анализирания български теоретици на журналистиката, да коментира и обоснове конкретно мнението си защо не приема възгледа за журналистическото разследване като жанр, а така също по-интензивно

да използва мненията на интервюираните петнадесет български разследващи журналисти .

Втората глава на дисертацията си Теодора Георгиева посвещава на очертаване на периодите в развитието на българската разследваща журналистика в годините на прехода. Нейното предложение да бъдат обособени *четири основни периода* : 1990-1996, 1997-2001, 2002-2006 и 2007-2019 е убедително и добре обосновано с оглед на икономическите, политическите и медийните особености на всеки един от тях. Намирам за сполучливи и названията, които тя им дава : период на „медийно опиянение”, на „медийно отрезвяване”, на очакване на членство в ЕС и на „медийно овладяване”. Фактологията в много от бележките под линия би могла да стане част от основния текст, защото уплътнява по ефективен начин авторовото предложение за периодизация.

В третата глава докторантката извършва авторско емпирично изследване на социалните функции на разследващата журналистика на базата на *контент-анализ на 1238 публикации в рубриката „Разследване” на четири български периодични издания: ежедневниците „Стандарт” и „Политика”, седмичника „168 часа” и седмичното списание „Тема” с точно посочване на периодите на издаването им.* Теодора Георгиева осъществява *контент-анализа* с познание и опит, със стремеж да бъдат уловени детайли и нюанси както в статистическите данни , предложени в проценти, така и в различните подпоказатели. Като използва *сравнителния метод* тя умело постига съпоставимост на резултатите и съумява да ги свързва с основните си хипотези, като при цялото многообразие на резултатите фокусът ѝ остава неизменен - социалните функции на разследващата журналистика. В отделните периоди те променят мащаба и тематичните си акценти (криминален, политически, икономически с главно внимание към корупцията, съдебна система) , но очертават картината на *доминантно разобличаваща, а не интерактивна функция на разследващата журналистика*, която да провокира ангажираност и желание за промени. Това предизвиква *спад на доверието* сред читателите/ползвателите на онлайн вариантите на изданията за способността на разследващите журналисти да осъществяват ефикасен социален контрол над властимащите и да защитават реално демократичните права и свободи на гражданите.

С гордост искам да подчертая, че сред водещите български разследващи журналисти са много възпитаници на Факултета по журналистика/ Факултета по журналистика и масова комуникация на СУ „Св.Климент Охридски” като Димитър Илиев (лидер на рубриката „Разследвания” във в.”Стандарт” със 156 разследвания!), Радостина Константинова, Григор Лилов, Иван Михалев, Иван Рачев, Кристи Петрова, Христо Христов, Иван Бакалов, Невена Троянска, Зоя Димитрова, Генка Шикерова и др., чиито медийни публикации и книги са отличени с

многобройни наши и международни награди за разследваща журналистика.

Обобщенията след трите глави и **заключението** добре представят резултатите от извършеното изследване. Много важна е препоръката за значително подобряване на юридическата култура на разследващите журналисти, които засега предпочитат да правят основно интервюта и недостатъчно ефективно използват анализа на документи, статистически данни и възможностите на data journalism.

Библиографията е съставена от 277 заглавия, от които 192 на кирилица и 85 на латиница.

Авторефератът отговаря на задачата в резюме да представи съдържането на дисертационния труд и публикациите на авторката по темата.

Теоретичните и научно-приложните **приноси** в дисертацията са формулирани в съответствие с постигнатите от авторката резултати.

Специално бих искала да подчертая отличния **език и стил** на авторката и наличието само на дребни пропуски в това отношение (на страници 22, 42, 48, 51, 54, 79, 222, 285, 336, 339, 352, 355, 479 и др.)

Докторантката е използвала възможностите на **графичния дизайн** за изтъкване на акцентите в текста. **Визуализацията** на дисертационния труд е на много добро равнище и включва грижливо изработени 5 авторски таблици и 16 графики.

Моите **критични бележки**, насочени към усъвършенстването на текста на дисертацията, са следните:

1. Авторката употребява термините разследваща журналистика и журналистическо разследване като синоними в цялата си дисертация, в изготвените таблици и в предложената от нея *работна дефиниция*: „Разследващата журналистика е метод, при който журналистът разкрива факт, накърняващ обществен интерес, който или няма еднозначно тълкуване, или силните на деня нямат интерес той да стане публично известен...” (с.80)

Няма ли обче да бъде по-прецизно да разграничим двете понятия чрез следната формулировка: *Разследващата журналистика е същинска част от журналистиката като социална, творческа и организационна дейност, която се реализира с помощта на метода на журналистическото разследване. Тъй като всяко журналистическо разследване е уникално по цел, съдържание, планирани и постигнати резултати, то може да бъде определено като уникална комбинация от журналистически и социологически методи (изследване на документи, интервю, контент-анализ, експеримент и др.), използвани от автора /екипа от автори гъвкаво всеки път в съответствие с целта на разследването и характера на събрания емпиричен материал.*

Това е и моят въпрос към авторката.

2. В дисертацията и в авторските таблици за емпиричното изследване в графата „жанр” са посочени „репортаж” и „обзор”, без обаче да е уточнено какво точно е съдържанието на „обзор”. А в графата „подход” са включени „същинско разследване” и „анализ”, като не е изяснено предварително какъв вид „анализ” има предвид авторката: контент-анализ на фактологични данни, социологически, психологически или друг. Тези подпоказатели следва да бъдат прецизирани.

3. Като цяло цитирането е добросъвестно, но се срещат и някои неточности, като например липса на цитирани в текста имена в библиографията, между които Лев Кройчик, Стела Ангова и др. Михаел Кунчик е цитиран на с. 349 като Михаил Кунчик. А Гюнтер Валраф е включен в библиографията с „На дъното” в руски превод, докато книгата има превод и на български език.

4. Библиографията е целесъобразно да бъде обособена в раздели. На първо място е разделът *Документи*, в който докторантката трябва да включи многобройните цитирани в бележките ѝ закони, укази, документи на ЕС и на български институции. *Монографиите и книгите* да бъдат в следващ раздел, както *научните статии и интернет източниците*.

Бих препоръчала на авторката да подготви **показалец на термините**, използвани в изследването, а така също **показалец на авторите**, цитирани в него.

Тези предложения целят преди всичко да съдействат на авторката в работата ѝ по подготовката на бъдеща книга въз основа на дисертацията. Горещо препоръчвам издаването ѝ, за да станат постигнатите резултати достояние на широк кръг изследователи на българския преход: теоретици и практики в областта на комуникацията, журналистиката и медиазнанието, социологията и социалната психология, политологията, медиалингвистиката, съвременната българска история и др.

В заключение, обобщавайки впечатленията си от дисертацията на Теодора Георгиева ще подчертая, че тя се е справила достойно с реализирането на амбициозните си цели и ни предлага един сериозен, мащабен и в редица отношения пионерски труд, който я представя като задълбочен и вдъхновен млад изследовател, работил по избраната тема с всеотдайност, ерудиция, изявени аналитични способности и достигнал до стойностни научни резултати.

Поради тези причини убедено предлагам на научното жури заслужено да присъди на Теодора Георгиева образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (журналистика – вътрешна политика) и от сърце ѝ пожелавам уверено и успешно да продължи

научните си изследвания в областта на комуникацията, журналистиката и медиазнанието.

София, 29.08.2020 г.

Член на научното жури:

Проф. д-р Минка Златева